

ხანდაზმულობის ვადა, CONTRA LEGEM ინტერპრეტაცია და ერთი საინტერესო გადაწყვეტილება ქართული სამოქალაქო სამართალწარმოების პრაქტიკიდან

ლიკა კობალაძე*

I. შესავალი

საზოგადოებრივი ცხოვრების განვითარებასთან ერთად მუდმივად ვითარდება და იხვეწება სამართალშემოქმედებითი საქმიანობაც, მაგრამ მაინც ხშირია შემთხვევა, როდესაც კონკრეტული სამართლის ნორმა ბუნდოვანი, ორაზროვანი ან/და ხარვეზიანი შინაარსის მატარებელია, ასეთ დროს კი დგება მისი განმარტების, ზოგჯერ კი არასტანდარტულად განმარტების აუცილებლობაც, რათა ინდივიდუალურად მიესადაგოს ყოველ კონკრეტულ შემთხვევას და სამართლიანი და კანონიერი გადაწყვეტილების გამოტანის მიზანს ემსახუროს.

„როდესაც კანონის განმარტება იძლევა უსამართლო შედეგს, მაშინ ნორმა შესაძლებელია განიმარტოს *contra legem*, ანუ ტექსტის სიტყვასიტყვითი მნიშვნელობის საწინააღმდეგოდ.“¹ იურიდიულ ლიტერატურაში გავრცელებული მოსაზრებით, ხსენებული ტერმინი გამოიყენება სასამართლოს არგუმენტირებულ მსჯელობაში, დასაბუთებული გადაწყვეტილების გამოტანის მიზნით და გულისხმობს საქმის არსიდან გამომდინარე, ამა თუ იმ სამართლებრივი ნორმის იმგვარ განმარტებას, რაც კანონის შინაარსის და პირდაპირი აზრის საპირისპიროა, თუმცა არ ეწინააღმდეგება ლეგიტიმურ მიზანს.²

* სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის სამართლის ფაკულტეტის აფილირებული ასისტენტი, დოქტორანტი, orcid.org/0000-0003-1800-8185.

¹ ხუბუა გ., განმარტება *Contra Legem*, ჟურნ. „სამართლის მეთოდები“, N2, 2018, 1.

² *Contra Legem Law and Legal Definition*, USLegal Inc., <<https://definitions.uslegal.com/c/contra-legem/>> [29.08.2021]

სამართლებრივი ნორმის *contra legem* განმარტება საკმაოდ გავრცელებული ინსტიტუტია ევროპულ სამართალში და მასზე ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოსაც არაერთხელ უმსჯელია³, რასაც ვერ ვიტყვით ქართულ სამართლებრივ პრაქტიკაზე, მით უფრო სამოქალაქო სამართლებრივი ურთიერთობებიდან გამომდინარე დავებში, რამდენადაც კერძო სამართლის პრინციპებიდან გამომდინარე, რაც აკრძალული არ არის, დასაშვებია⁴ და ხშირად ცალკეულ ნორმათა საკანონმდებლო მოწესრიგება შეიცავს დათქმას: „...თუკი მხარეთა შეთანხმებით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული“⁵. შესაბამისად, ასეთი დავების გადაწყვეტისას მოსამართლეს მეტი თავისუფლება აქვს, გარდა კანონის ნორმებისა, დაეყრდნოს მხარეთა შორის არსებულ შეთანხმებებს, რაც, თავის მხრივ, არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს კანონს ან მორალს,⁶

³ მაგ., *Naït-Liman v. Swizerland CASE OF NAÏT-LIMAN v. SWITZERLAND* (საქმეში ევროსასამართლომ მიიჩნია, რომ შვეიცარიის ფედერალური უმაღლესი სასამართლოს მიერ გამოყენებული *contra legem* ინტერპრეტაციით დადგენილი გარემოებები იმდენად აუარესებდა მოსარჩელის მდგომარეობას, რომ მას უკიდურესად შეეზღუდა სასამართლოსადმი მიმართვის უფლება).

⁴ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მე-10 მუხლის მე-2 ნაწილი.

⁵ მაგ., იხ., საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 181-ე მუხლის პირველი ნაწილი, 195-ე მუხლი, 236-ე მუხლის მეორე ნაწილი, 239-ე მუხლის პირველი და მეორე ნაწილები, 266-ე მუხლი, 264-ე მუხლის პირველი და მეორე ნაწილები, 265-ე მუხლის პირველი და მეორე ნაწილები, 276-ე მუხლის მეორე ნაწილი, 293-ე მუხლი, მე-300 მუხლის მეორე ნაწილი, 301-ე მუხლის 1¹ ნაწილი, 432-ე მუხლის პირველი ნაწილი, 462-ე მუხლის მეორე ნაწილი, 478-ე-479-ე მუხლები, 556-ე მუხლი, 561-ე მუხლი, 629-ე მუხლის მესამე ნაწილი, 721-ე მუხლის პირველი ნაწილი, 726-ე მუხლის პირველი ნაწილი, 764-ე მუხლის პირველი ნაწილი, 847-ე მუხლის პირველი ნაწილი, 878-ე მუხლი, 890-ე მუხლის მეორე ნაწილი, 934-ე მუხლის მეხუთე ნაწილი, 949-ე მუხლის მეორე ნაწილი, 1158-ე მუხლის პირველი ნაწილი, 1167-ე მუხლი, 1168-ე მუხლის პირველი ნაწილი, 1459-ე მუხლი, 1494-ე მუხლი.

⁶ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 54-ე მუხლი ადგენს მართლსაწინააღმდეგო და ამორალური გარიგების ცნებას და განმარტავს, რომ ბათილია გარიგება, რომელიც არღვევს კანონით დადგენილ წესსა და აკრძალვებს, ეწინააღმდეგება საჯარო წესრიგს ან ზნეობის ნორმებს. ზნეობის ცნების ქვეშ კი იგულისხმება საზოგადოებაში „გაბატონებული მორალი“.

რაც ამცირებს გადაწყვეტილებათა დასაბუთებისას *contra Legem* განმარტებების გამოყენების აუცილებლობას.

თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის 2015 წლის 19 მაისის N2/17071-14 გადაწყვეტილება ხანდაზმულობის ვადების ათვლისა და გაანგარიშების საკითხს ეხება და სწორედ განმარტების ხსენებულ მეთოდს ეფუძნება. მართალია, აღიშნული გადაწყვეტილება თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მიერ გაუქმდა და საბოლოოდ ამ სახით დარჩა ძალაში საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ მიღებული განჩინებითაც, თუმცა თავისი არსით მეტად საინტერესოა ქართული სამართლისთვის.

II. ხანდაზმულობის ვადების ზოგადი მიმოხილვა

განსახილველი გადაწყვეტილების ფაქტობრივი თუ სამართლებრივი გარემოებების შეფასებამდე აუცილებელია ხანდაზმულობის ვადების მნიშვნელობის, მათი ათვლის წესისა და აღნიშნულის თაობაზე სამოსამართლო პრაქტიკაში დამკვიდრებული განზოგადებული განმარტებების მიმოხილვა.

ტერმინი „ხანდაზმულობა“ სამოქალაქო სამართალში გულისხმობს, რომ რომელიმე ურთიერთობა, მდგომარეობა, მოვლენა მოხდა იმდენად დიდი ხნის წინ, რომ ხანგრძლივი დროის გასვლა განსაზღვრული სახით გავლენას ახდენს პირთა უფლებებსა და ვალდებულებებზე.⁷ ხანდაზმულობა არის ვადა, რომლის მოქმედების პერიოდშიც პირს, ვისი უფლებაც დაირღვა, შეუძლია წაუყენოს უფლების დამრღვევს კონკრეტული მოთხოვნა.⁸ ამ ვადის გასვლის შემდეგ კი, მართალია, მოთხოვნის უფლების მქონეს აღნიშნულის განხორციელება არ ეკრძალება, თუმცა მოვალე პირი თავისუფლ-

იხ., ჭანტურია ლ., სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, თბილისი, 2011, 354.

⁷ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი I, თბილისი, 2002, 316.

⁸ შეად., საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი I, ლ. ჭანტურიას რედაქტორობით, თბილისი, 2017, 720.

დება ვალდებულებისგან⁹ (გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ვალდებული პირი, ხანდაზმულობის ვადის გასვლის მიუხედავად, შესრულებაზე თანახმაა¹⁰). სხვა სიტყვებით, ხანდაზმულობა ინვეეს არა მოთხოვნის უფლების გაუქმებას, არამედ საპასუხო უფლებას აღუძრავს ვალდებულ პირს, უარი თქვას შესრულებაზე.¹¹

განზოგადებული სასამართლო პრაქტიკის თანახმად¹², „სამოქალაქო კანონმდებლობა იცნობს სხვადასხვა ტიპის ვადებს და მათ შორისაა სამოქალაქო უფლების განხორციელების ვადები, რომლებიც სხვა ვადებთან ერთად გულისხმობს უფლების დაცვის ხანდაზმულობის ვადებს“. ამასთან, „სასარჩელო ხანდაზმულობა არის კანონით დადგენილი დრო, რომლის განმავლობაშიც პირს, რომლის უფლებაც შელახულია, შეუძლია მოითხოვოს იძულებითი აღსრულება ან უფლების დაცვა სასამართლოში სარჩელის შეტანის გზით. თუკი დარღვეული უფლების იძულებით დაცვის შესაძლებლობა კანონით განსაზღვრული ვადით არ იქნებოდა შეზღუდული, ეს გამოიწვევდა სამოქალაქო საქმეზე გადანეციელების გამოტანის გაძნელებას, ვინაიდან დიდია ალბათობა საქმესთან დაკავშირებული უტყუარი მტკიცებულებების დაკარგვისა, საქმეში მონაწილე პირების მიერ საქმის გარემოებების არაადეკვატურად აღქმისა და სხვა. ამრიგად, სასარჩელო ხანდაზმულობა ხელს უწყობს რა სამოქალაქო ურთიერთობათა სტაბილიზაციას, ამავდროულად ემსახურება სახელმწიფოებო დისციპლინის სიმყარეს და ეხმარება სამოქალაქო ურთიერთობის მონაწილეებს თავიანთი უფლებებისა და ვალდებულებების აქტიურად და დროულად განხორციელებაში“.¹³

⁹ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 144-ე მუხლი.

¹⁰ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ნიგნი I, ლ. ჭანტურიას რედაქტორობით, თბილისი, 2017, 721.

¹¹ კროპჰოლერი ი., გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი, სასწავლო კომენტარი, თ. დარჯანიას და ზ. ჭეჭელაშვილის თარგმანი, ე. ჩაჩანიძის, თ. დარჯანიას და ლ. თოთლაძის რედაქტორობით, თბილისი, 2014, 95.

¹² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2020 წლის 10 ივნისის განჩინება Nას-184-2020, 21.

¹³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2013 წლის 25 დეკემბრის გადანეციელება Nას-266-254-2013.

სასარჩელო ხანდაზმულობის ვადები მიიჩნევა საქმის სწორად გადაწყვეტის ერთ-ერთ გარანტიად, ხოლო გადაწყვეტილება ეფუძნება მხარეთა მიერ წარდგენილ მტკიცებულებებს,¹⁴ – შესაბამისად, როდესაც ხანგრძლივი დროა გასული იმ მოვლენიდან, რომელმაც სადავო გარემოებები წარმოშვა, მაღალია ალბათობა, რომ მტკიცებულებები, რომლებიც ადრე არსებობდა, შეიძლება დაკარგული ან სახეშეცვლილი იყოს, ასევე გაფერმკრთალდება მოწმეთა მეხსიერება, რომელთა ჩვენებებს სასამართლო დავის გადაწყვეტისას უნდა დაეყრდნოს, გაიზრდება სავარაუდო, არასანდო მტკიცებულებათა რიცხვი. შედეგად, მეტი ალბათობით შეიქმნება ნიადაგი საქმის ფაქტობრივი გარემოებების არაობიექტური შეფასებისათვის. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსაზრებით, ხანდაზმულობის ვადა არის მცდელობა, დაიცვას მხარეები ასეთი საფრთხეებისგან.¹⁵

ხანდაზმულობასთან დაკავშირებით საკასაციო სასამართლომ არაერთ გადაწყვეტილებაში განმარტა¹⁶, რომ იგი გულისხმობს დროს, რომლის განმავლობაშიც უფლებამოსილ პირს შეუძლია საკუთარი უფლების რეალიზაცია ან დაცვა. ხანდაზმულობის ინსტიტუტის სპეციფიკურობა ისაა, რომ დადგენილი ვადის გასვლის შემდეგ მოთხოვნის უფლება ობიექტურად არსებობს, თუმცა იძულებით ვერ განხორციელდება, ანუ ამ უფლების რეალიზება სრული მოცულობით დამოკიდებულია მოთხოვნის ადრესატის ნება-სურვილზე. კანონმდებელი ხანდაზმულობის დანყებას მოთხოვნის წარმოშობის მომენტს უკავშირებს¹⁷, ხოლო მოთხოვნის წარმოშობის მომენტად მიიჩნევა დრო, როდესაც პირმა შეიტყო ან უნდა

¹⁴ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2013 წლის 5 ნოემბრის №3/1/531 გადაწყვეტილება საქმეზე, „ისრაელის მოქალაქეები – თამაზ ჯანაშვილი, ნანა ჯანაშვილი, ირმა ჯანაშვილი, ასევე საქართველოს მოქალაქეები - გიორგი წაქაძე და ვახტანგ ლორია საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 21.

¹⁵ იხ., იქვე.

¹⁶ მაგ., საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2017 წლის 31 ივლისის გადაწყვეტილება №ას-369-353-2016.

¹⁷ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 130-ე მუხლი

შეეტყო უფლების დარღვევის შესახებ.¹⁸ ამდენად, ხანდაზმულობის ვადის სწორად გამოთვლისათვის უმნიშვნელოვანესია მისი დენის დაწყების მომენტის განსაზღვრა. ხანდაზმულობის ვადის დასაწყისი შეესაბამება დღეს, როდესაც წარმოიშვა მოთხოვნის უფლება, გარდა კანონით პირდაპირ გათვალისწინებული შემთხვევებისა, როდესაც მოთხოვნის წარმოშობის ვადა ზოგადი წესისაგან განსხვავებულადაა განსაზღვრული, მისი წარმოშობა დაკავშირებულია მომენტთან, როდესაც პირმა გაიგო ან უნდა გაეგო უფლების დარღვევის თაობაზე.¹⁹ ამასთან, საგულისხმოა ისიც, რომ მართალია, ხანდაზმულობა უნდა ემსახურებოდეს მოთხოვნის არსებობისა და აღსრულების განუსაზღვრელობის დასრულებას, თუმცა მნიშვნელოვანია, რა ვადების დადგენა იქნება ამ მიზნის მიღწევის ეფექტური საშუალება.²⁰

ხანდაზმულობის საკანონმდებლო დეფინიციას იძლევა საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 128-ე მუხლი, რომლის პირველი ნაწილის თანახმადაც, სხვა პირისაგან რაიმე მოქმედების შესრულების ან მოქმედებისაგან თავის შეკავების მოთხოვნის უფლებაზე ვრცელდება ხანდაზმულობა. ხანდაზმულობის საერთო ვადა, ამავე მუხლის შესაბამისად, ათი წელია, თუმცა კოდექსით უფრო მოკლე ხანდაზმულობის ვადაც არის დადგენილი სახელშეკრულებო მოთხოვნებთან მიმართებით²¹ და არც სპეციალური ვადების არსებობა გამოირიცხება ამა თუ იმ სამართლებრივ ურთიერთობებში.²² სწორედ ასეთ, ხანდაზმულობის სპეციალურ ვადას ეხება სამოქალაქო კოდექსის 1008-ე მუხლიც, რომელიც დელიქტით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლების ხანდაზმულობის

¹⁸ იხ., იქვე.

¹⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2017 წლის 14 თებერვლის განჩინება №ას-934-899-2016.

²⁰ მახათაძე ნ., სახელშეკრულებო მოთხოვნის ხანდაზმულობის გავლენა სამოქალაქო ბრუნვის სტაბილურობაზე, „სამართლის ჟურნალი“, N1, 2019, 68.

²¹ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 129-ე მუხლის პირველი ნაწილი.

²² მაგ. იხ., იქვე, 663-ე მუხლის პირველი ნაწილი, 920-ე მუხლი, 1008-ე მუხლი.

ვადას 3 წლით განსაზღვრავს და რომელსაც ეხება კიდეც განსახილველი გადანყვეტილება.

III. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის 2015 წლის 19 მაისის N2/17071-14 გადანყვეტილება

1. ფაქტობრივი გარემოებები

განსახილველ გადანყვეტილებაში მოცემულ საქმეში დავა ეხებოდა ჩუქების ხელშეკრულების ბათილად ცნობასა და ზიანის ანაზღაურებას. ი. პ-ს ეკუთვნოდა გაზსადენი – 3 214 მეტრი, რომელიც რეგისტრირებული იყო საჯარო რეესტრში. შსს კონსტიტუციური უსაფრთხოების დეპარტამენტის კახეთის რეგიონალური სამმართველოს უფროსმა და მისმა მოადგილემ 2009 წელს, უფლებამოსილების გადამეტების გზით, ზეწოლა განახორციელეს ი.პ-ზე, რომელმაც არსებული გაზსადენი 2010 წლის 6 მაისს უსასყიდლოდ გადასცა სახელმწიფოს. აღნიშნული ქონება საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრომ გაასხვისა ს/ს „ი.ა“-ზე. თელავის რაიონული სასამართლოს 2013 წლის 18 თებერვლის განაჩენით თანამდებობის პირი ცნობილი იქნა დამნაშავედ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 333-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო ბრალეულ ქმედებაში და სასჯელის სახედ და ზომად განესაზღვრა თავისუფლების აღკვეთა 1 წლის ვადით, ხოლო მოსარჩელე ი.პ. 2013 წლის დადგენილებით ცნობილი იქნა დაზარალებულად. მოსარჩელის განმარტებით, შსს კონსტიტუციური უსაფრთხოების დეპარტამენტის თანამშრომელთა უკანონო ქმედებების შედეგად მისთვის მიყენებული ზიანის ოდენობა განისაზღვრება 90 615 ლარის ოდენობით.²³

2014 წლის 17 ოქტომბერს თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიაში წარდგენილი შესაგებლით საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრომ

²³ თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2015 წლის 19 მაისის N2/17071-14 გადანყვეტილება, 3.1.1- 3.1.6 და 3.2.1.

სარჩელი არ ცნო. შესაგებელში აღნიშნულია, რომ „მოსარჩელის მოთხოვნის სამართლებრივ საფუძველს წარმოადგენს დელიქტური ვალდებულებები, რომელიც რეგულირებულია სამოქალაქო კოდექსის 992-ე მუხლით. ამ ნორმის დისპოზიციით სამინისტროს პასუხისმგებლობა ეკისრება მხოლოდ მაშინ, თუ სახეზეა ამ სამართალურთიერთობის ოთხი წინაპირობა: ზიანი, ქმედება, მართლ-წინააღმდეგობა, ბრალი და მიზეზობრივი კავშირი. ამ შემთხვევაში, მოსარჩელეს მტკიცებულების სახით წარმოდგენილი აქვს თელავის რაიონული სასამართლოს განაჩენი, რომლითაც ცალსახად დასტურდება, რომ საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს არ მიუძღვის ბრალი მოსარჩელისათვის ზიანის მიყენებაში, სამინისტრო არის მხოლოდ 2010 წლის 6 მაისის ჩუქების ხელშეკრულების მხარე და ქონების მიმღები“²⁴. გარდა ამისა, მოპასუხემ მიუთითა, რომ სასარჩელო მოთხოვნა იყო ხანდაზმული, რადგან სამოქალაქო კოდექსი 1008-ე მუხლის თანახმად, დელიქტით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლების ხანდაზმულობის ვადაა 3 წელი. შესაბამისად, მოსარჩელისათვის ზიანის მოთხოვნაზე უფლების ხანდაზმულობის ვადის დენა დაიწყო 2010 წლის 6 მაისს, როდესაც მისთვის ცნობილი გახდა ზიანის არსებობის შესახებ და დასრულდა 2013 წლის 6 მაისს, ხოლო მის მიერ სარჩელი სასამართლოში წარდგენილია 2014 წლის 26 მარტს, თითქმის ერთწლიანი დაგვიანებით. შესაგებელში მოპასუხე მიუთითებდა სამოქალაქო კოდექსის 144-ე მუხლის პირველი ნაწილზეც, რომლის თანახმად, ხანდაზმულობაზე ვადის გასვლის შემდეგ ვალდებული პირი უფლებამოსილია, უარი თქვას მოქმედების შესრულებაზე.

2. სამართლებრივი დასაბუთება

სასამართლოს 2015 წლის 19 მაისის გადაწყვეტილებით ი.პ-ის სასარჩელო მოთხოვნა სრულად დაკმაყოფილდა. სასამართლომ სასარჩელო განცხადება ხანდაზმულად არ მიიჩნია და განმარტა,

²⁴ იქვე, 2.

რომ მოცემული დავის ფარგლებში სახელმწიფო ვერ ისარგებლებს ხანდაზმულობის ინსტიტუტზე მითითების სამოქალაქოსამართლებრივი უფლებით.

თბილისის საქალაქო სასამართლომ დადგენილად მიიჩნია, რომ დავის ფარგლებში სახელმწიფო ვერ ისარგებლებდა ხანდაზმულობის ინსტიტუტზე მითითების სამოქალაქოსამართლებრივი უფლებით²⁵, რამდენადაც „ხანდაზმულობის ინსტიტუტის სახელმწიფოს მხრიდან სარგებლობის ნებისმიერი სამართლის ნორმის განმარტება უნდა მიმდინარეობდეს კონსტიტუციური მართლწესრიგის ჩარჩოებში. ადამიანის ძირითადი უფლებები გარანტირებულია კონსტიტუციით და სახელმწიფო, რომელიც ფუნქციონირებს სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპებით, პოზიტიური ვალდებულებებიდან გამომდინარე უზრუნველყოფს მათი განხორციელების მექანიზმებს. ამდენად, უფლებით სარგებლობა კონსტიტუციური და ზნეობრივი წესრიგის ფარგლებში განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, როდესაც სამართლებრივი ურთიერთობის უშუალო სუბიექტი სახელმწიფოა“²⁶.

სასამართლოს განმარტებით, მიუხედავად იმისა, რომ სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეული სამოქალაქოსამართლებრივ ურთიერთობებში მონაწილეობენ ისევე, როგორც კერძო სამართლის იურიდიული პირები, სამოქალაქო კოდექსი სახელმწიფოს განიხილავს სხვა მონაწილეებისაგან განცალკევებულად, კერძოდ: „...კერძო-სამართლებრივ ურთიერთობებში სახელმწიფო მაინც ინარჩუნებს იმ თვისებებს, რაც განსაზღვრავს მის „განსაკუთრებულ სტატუსს“. ამიტომაც, სამოქალაქო კოდექსის მე-8 მუხლი მოიცავს კერძო-სამართლებრივი ურთიერთობის სუბიექტების კლასიფიკაციას ფიზიკური პირების, იურიდიული პირების და სახელმწიფოს სახით. აღნიშნული მუხლის მე-2 ნაწილი ფოკუსირებულია უშუალოდ სახელმწიფოს სამართლებრივ მდგომარეობაზე, განსხვავებით პირველი ნაწილისა, სადაც მოცემულია სუბიექტების ზოგადი ჩამონათვალი. ამ ნორმის ანალიზი მიუთითებს,

²⁵ იხ., იქვე, 6.1.

²⁶ იხ., იქვე.

რომ სამოქალაქო კოდექსი განიხილავს სახელმწიფოს სხვა მონაწილეებისაგან განცალკევებულად. მართალია, კერძო-სამართლებრივ ურთიერთობებში სახელმწიფო სამართლებრივად გათანაბრებულია იურიდიულ პირის სტატუსთან, თუმცა ასეთად მაინც არ იწოდება²⁷.

სასამართლოს აზრით, შეფასებადი იყო საკითხი, რამდენად უთანაბრდება სახელმწიფო კერძოსამართლებრივი ურთიერთობის სხვა მონაწილეებს, თუკი იგი თვისობრივად მაინც რჩება ყველა მმართველობითი ფუნქციით აღჭურვილ „განსაკუთრებულ სუბიექტად“. ამ მიმართულებით სასამართლომ ყურადღება გაამახვილა კერძო სამართლებრივ ურთიერთობებში გაბატონებულ თანასწორობის პრინციპზე და მიუთითა, რომ „...იმ ურთიერთობაში, სადაც სუბიექტები ფაქტობრივად არათანასწორ მდგომარეობაში იმყოფებიან, თანასწორობის პრინციპი მხოლოდ ფორმალურ სახეს იძენს, ამიტომაც ასეთ ურთიერთობებში ერთგება იმპერატიული საკანონმდებლო ნორმები (მაგალითისთვის, ბაზარზე დომინირებული მდგომარეობის მქონე სუბიექტებისთვის დადგენილი ხელშეკრულების დადების ვალდებულება, ხელშეკრულების სტანდარტული პირობების რეგულაცია, მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სამართალში და შრომის სამართალში მოქმედი დამცავი ნორმები და ა. შ.)“²⁸ ამასთან, სასამართლომ მიუთითა ისიც, რომ კერძოსამართლებრივი ურთიერთობის მომწესრიგებელი კანონმდებლობისთვის უცხო არ არის მხარეთა თანასწორობის პრინციპის მოქმედების ფარგლებში განსხვავებული სამართლებრივი რეჟიმის დადგენა სხვადასხვა სუბიექტებისათვის, მათი განსაკუთრებული თვისებების გათვალისწინებით: „...ამგვარი სპეციფიკური მიდგომა განპირობებულია ურთიერთობის მონაწილისათვის დამახასიათებელი ობიექტური ფაქტორებით, რომელიც ამკვიდრებს ურთიერთობებში მენარმე სუბიექტის გონივრული და გულისხმიერი მონაწილეობის ვალდებულებას. კანონის ამგვარი „არათანაბარი“ მიდგომა განსხვავებული სუბიექტების მიმართ განპირობებულია

²⁷ იქვე.

²⁸ იქვე.

სწორედ თანასწორობის პრინციპით, რომლის მიღწევაც ფაქტობრივად არათანაბარი მონაცემების მქონე სუბიექტებს შორის შესაძლებელია მხოლოდ სამართლიანი გათანაბრების გზით, რასაც ემსახურება ამგვარი საკანონმდებლო რეგულაციები²⁹.

რაც შეეხება სახელმწიფოს, როგორც მმართველობითი ფუნქციებით აღჭურვილ „განსაკუთრებულ სუბიექტს“, სასამართლოს აზრით, „პრობლემა განხილული დავის ფარგლებში უკავშირდებოდა საკითხს, უნდა შეიზღუდოს თუ არა სახელმწიფო, როგორც საკუთრების კონსტიტუციური გარანტი, ხანდაზმულობაზე მითითების უფლებაში, როდესაც სადავო სამართლებრივ ურთიერთობაში ის მონაწილეობს, როგორც საკუთრების უფლების სავარაუდო ხელმყოფი და თუკი საკითხი გადაწყდება სახელმწიფოსთვის ამ უფლების შეზღუდვის გზით, შესაფასებელია, ხომ არ იქნება ამით ხელყოფილი კერძო-სამართლებრივ ურთიერთობაში მოქმედი თანასწორობის პრინციპი“³⁰. ამ საკითხზე მსჯელობისას კი, სასამართლომ უპირველეს ყოვლისა, მიზანშეწონილად მიიჩნია ხანდაზმულობის ინსტიტუტის შინაარსის გაანალიზება.

სასამართლოს მსჯელობით, ხანდაზმულობის ინსტიტუტი საკონსტიტუციო მართლწესრიგის შემადგენელი ნაწილია და მიმართულია ეკონომიკური ურთიერთობების მონაწილეთა სამართლებრივი მშვიდობის უზრუნველსაყოფად.³¹ ქართულ სამართლებრივ სივრცეში ხანდაზმულობის ინსტიტუტის შინაარსი და მისი გამოყენების წინაპირობები მოწესრიგებულია სამოქალაქო კოდექსის 128-ე მუხლით, რაც არაერთხელ გამხდარა საერთო სასამართლოებისა და საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტების საგანი. სასამართლოს მსჯელობით, „თუკი თავად ხანდაზმულობის ინსტიტუტის გამოყენება ხდება კეთილსინდისიერების პრინციპის საწინააღმდეგოდ, ამასთან, თუკი საკითხი ეხება საკუთრების უფლებას, ხოლო სუბიექტად თავად ამ უფლების დაცვის კონსტიტუციური გარანტი გვევლინება, სასამართლომ უნდა შეაფასოს საკითხი,

²⁹ იქვე.

³⁰ იქვე.

³¹ იქვე.

რამდენად ლეგიტიმურია ამ უფლების გამოყენება კონსტიტუციური მართლწესრიგის ფარგლებში. მით უმეტეს – იმის გათვალისწინებით, რომ სამოქალაქო-სამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი უნდა გადაწყდეს მხოლოდ ხანდაზმულობაზე მითითებით – ყოველგვარი არსებითი დასაბუთების გარეშე. შესაბამისად, ჩნდება კითხვა, კეთილსინდისიერების პრინციპიდან გამომდინარე, გააჩნია თუ არა სახელმწიფოს, როგორც საკუთრების კონსტიტუციური გარანტიის ფუნქციით აღჭურვილ სუბიექტს, ხანდაზმულობაზე მითითების უფლება, როდესაც ამ უფლების რეალიზაციით იგი ყოველგვარი დასაბუთების გარეშე ცდილობს აირიდოს თავიდან სამოქალაქო პასუხისმგებლობა. სამოქალაქო ურთიერთობაში სახელმწიფო თვისობრივად არ კარგავს „განსაკუთრებულ სტატუსს“, რაც გულისხმობს, რომ იგი ინარჩუნებს კონსტიტუციურ ვალდებულებებს კერძო-სამართლებრივ სივრცეშიც. როგორც სუვერენი და კონსტიტუციური ვალდებულებების მატარებელი, იგი შებოჭილია სამართლიანობის დაცვის უფრო მაღალი სტანდარტით. უფლების რეალიზაცია სამართლიანობის ფარგლებში განსაკუთრებულად სახელმწიფოს მოვალეობაა³².

ყოველივე ზემოთქმულის გათვალისწინებით, სასამართლომ დასაშვებად მიიჩნია სახელმწიფოსთვის ამ უფლებით სარგებლობის შეზღუდვა და განმარტა, რომ „...სახელმწიფო, რომელიც ფუნქციონირებს სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპებით, ყველა სამოქალაქო უფლებას უნდა ახორციელებდეს კეთილსინდისიერების მაღალი სტანდარტის განსაკუთრებული დაცვით და დასაბუთებულად გამორიცხოს მის მიმართ არსებული პრეტენზიები, რომელიც კონსტიტუციური ვალდებულებების შინაარსიდან გამომდინარეობს. ამის საწინააღმდეგოდ, განსახილველ შემთხვევაში ხანდაზმულობაზე აპელირებით, სახელმწიფო თავს არიდებს საკითხების განხილვას სამართლებრივ წრილში, რაც არ შეესაბამება მისი, როგორც საკუთრების უფლების გარანტორის ქცევის სტანდარტს“³³.

³² იქვე.

³³ იქვე.

გადანყვეტილებაში მითითებულია ისიც, რომ, მიუხედავად სამართალურიერთობის კერძოსამართლებრივი ბუნებისა, კერძო სამართლის სუბიექტების მხრიდან კონტრაჰენტი ძლიერი მხარის, სახელმწიფოს ქმედებების მიმართ მოქმედებს კანონიერი ნდობის პრინციპი, რომლის პირობებშიც სახელმწიფო, როგორც ერთიანი მექანიზმი, საჯარო ფუნქციების განხორციელებით უზრუნველყოფს თითოეული ინდივიდის მშვიდობიან არსებობას და განვითარებას, ხოლო სახელმწიფოს მაღალი სტატუსი, განსაზღვრავს ქცევის სტანდარტს, რომ მისი იურიდიული მოქმედებები უნდა მიმდინარეობდეს კეთილსინდისიერების საბაზისო პრინციპის ფარგლებში, რის გამოც სასამართლომ მიიჩნია, რომ „სახელმწიფოს მხრიდან ხანდაზმულობის ინსტიტუტით სარგებლობა, იქ სადაც ამ უფლების გამოყენება ეწინააღმდეგება მისი კონსტიტუციური ვალდებულებების არსს, ანდა, როდესაც სახელმწიფო მართლსაწინააღმდეგო ან ამორალური შინაარსის ქმედებით იძენს ქონებრივ სარგებელს სხვა პირის უფლების ხელყოფის ხარჯზე – დაუშვებელია“³⁴.

ამდენად, ამ დავის ფარგლებში, სასამართლომ დაასკვნა, რომ სახელმწიფო ვერ ისარგებლებდა ამ ინსტიტუტზე მითითებით, რადგან მოსარჩელის სამართლებრივი პრეტენზია გულისხმობდა სახელმწიფოს მხრიდან მისი საკუთრების უფლების ხელყოფას სისხლისსამართლებრივი მექანიზმების გამოყენებით.

3. სააპელაციო სასამართლოს შეფასება

თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის 2015 წლის 19 მაისის გადაწყვეტილება სააპელაციო წესით გაასაჩივრა საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრომ და მისი გაუქმების ერთ-ერთ არგუმენტად მიუთითა, რომ სასარჩელო მოთხოვნა ხანდაზმული იყო. აპელანტის მოსაზრებით, უფლების რეალიზაციის შეზღუდვა დროში კანონით რეგლამენტირებული შესაძლებლობაა, უარი თქვას მეორე მხარემ შესრულებაზე. აღნიშნული დანაწესი ზოგადი ხასიათისაა და არ ით-

³⁴ იხ., იქვე.

ვალისწინებს გამონაკლისის სუბიექტების სახით, როგორც ეს არის მითითებული გასაჩივრებულ გადაწყვეტილებაში.³⁵

თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2016 წლის 13 ივნისის გადაწყვეტილებით, მართალია, ნაწილობრივ შეიცვალა თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის 2015 წლის 19 მაისის გადაწყვეტილება, თუმცა საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს სააპელაციო საჩივარი არ დაკმაყოფილდა, სააპელაციო პალატამ არ გაიზიარა აპელანტის არგუმენტი სასარჩელო მოთხოვნის ხანდაზმულობასთან დაკავშირებით და მიუთითა: „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 128-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, სხვა პირისაგან რაიმე მოქმედების შესრულების ან მოქმედებისაგან თავის შეკავების მოთხოვნის უფლებაზე ვრცელდება ხანდაზმულობა. ამაში მოიაზრება დრო, რომლის განმავლობაშიც უფლებამოსილ პირს შეუძლია თავისი უფლების რელიზაცია ან დაცვა. ხანდაზმულობის ინსტიტუტის სპეციფიკურობა იმაში მდგომარეობს, რომ დადგენილი ვადის გასვლის შემდეგ მოთხოვნის უფლება ობიექტურად არსებობს, თუმცა იგი განუხორციელებელია, ანუ უფლების რეალიზება სრული მოცულობით დამოკიდებულია მოთხოვნის ადრესატის ნება-სურვილზე. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 130-ე მუხლი ხანდაზმულობის დაწყებას მოთხოვნის წარმოშობის მომენტს უკავშირებს, ხოლო მოთხოვნის წარმოშობის მომენტად მიიჩნევა დრო, როდესაც პირმა შეიტყო ან უნდა შეეტყო უფლების დარღვევის შესახებ. ამდენად, ხანდაზმულობის ვადის სწორად გამოთვლისათვის უმნიშვნელოვანესია მისი დენის დაწყების მომენტის განსაზღვრა. ხანდაზმულობის ვადის დასაწყისი შეესაბამება დღეს, როდესაც წარმოიშვა მოთხოვნის უფლება, გარდა კანონით პირდაპირ გათვალისწინებული შემთხვევებისა, როდესაც მოთხოვნის წარმოშობის ვადის განსაზღვრა ზოგადი წესისაგან განსხვავებულია რეგულირებული, მისი წარმოშობა

³⁵ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2016 წლის 13 ივნისის N2ბ/3210-15 გადაწყვეტილება, 3.2.2.

დაკავშირებულია მომენტთან, როდესაც პირმა გაიგო ან უნდა გაეგო უფლების დარღვევის თაობაზე³⁶.

პალატის შეფასებით, ხანდაზმულობის საერთო ვადა სამოქალაქო კოდექსის 128-ე მუხლის მესამე ნაწილის შესაბამისად, შეადგენს ათ წელს. არც სამოქალაქო კოდექსის 54-ე მუხლით გარიგების ბათილად ცნობას, არც უსაფუძვლო გამდიდრებიდან გამომდინარე უკუმოთხოვნას არ გააჩნია სამოქალაქო კოდექსის სახელშეკრულებო, უძრავ ნივთებთან დაკავშირებული ან სხვა რაიმე სპეციალური ხანდაზმულობის ვადები. შესაბამისად, მათ მიმართ მოქმედებს ხანდაზმულობის საერთო, 10 წლიანი ვადა. სააპელაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ მოსარჩელეს ჩუქების ხელშეკრულების დადებიდან სარჩელის აღძვრამდე 10 წლიანი ვადა დაცული ჰქონდა, თუმცა არ გაიზიარა პირველი ინსტანციის სასამართლოს დასკვნა, *contra legem* ინტერპრეტაციის ფარგლებში, მასზედ, რომ სახელმწიფო ვერ ისარგებლებს ხანდაზმულობის ინსტიტუტზე მოთითების სამოქალაქოსამართლებრივი უფლებით, ვინაიდან, პალატის შეფასებით, „აღნიშნული ეწინააღმდეგება საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 24-ე მუხლის მე-4 ნაწილის დანაწესს, რომლის თანახმადაც, სახელმწიფო სამოქალაქო-სამართლებრივ ურთიერთობებში მონაწილეობს ისევე, როგორც კერძო სამართლის იურიდიული პირი. შესაბამისად, სახელმწიფოს, როგორც სამოქალაქო სამართლის განსაკუთრებულ სუბიექტად აღიარება ეწინააღმდეგება სამოქალაქო სამართლის სუბიექტთა თანასწორობის პრინციპს და საფრთხეს უქმნის სამოქალაქო ბრუნვის სტაბილურობას“³⁷.

შესაბამისად, ზემდგომმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ პირველი ინსტანციის სასამართლომ არასწორად განმარტა საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 24-ე მუხლის მე-4 ნაწილი, ასევე სამოქალაქო კოდექსის მე-8-ე მუხლის მე-2 ნაწილი და 128-ე მუხლი, მაგრამ იმის გათვალისწინებით, რომ სააპელაციო პალატამ სხვა კვალიფიკაცია მისცა დადგენილ ფაქტობრივ გარემოებებს (პალატა

³⁶ იქვე, 4.1.8.

³⁷ იხ., იქვე.

მიიჩნევს, რომ მოსარჩელის დარღვეული უფლების აღსადგენად გამოყენებული უნდა ყოფილიყო სამოქალაქო კოდექსის 54-ე და 976-ე მუხლები), რომლებიც სპეციალურ ხანდაზმულობის ვადებს არ ითვალისწინებს, ხოლო სარჩელი აღძრულია საერთო 10 წლიანი ხანდაზმულობის ვადაში, სარჩელი არ იყო ხანდაზმული.

4. გადაწყვეტილების ანალიზი

სასარჩელო მოთხოვნის საფუძვლიანობის შემოწმებისას, სასამართლო იკვლევს, თუ რამდენად ვლინდება სამართლებრივი და ფაქტობრივი გარემოებების ის ერთობლიობა, რომლებიც სასარჩელო მოთხოვნის ან მოთხოვნის გამომრიცხველი შესაგებლის წარმატებას განაპირობებს. ამ დროს სასამართლო ვალდებულია, განსაზღვროს მოთხოვნის ფარგლები (ისე, რომ არ გასცდეს მას), მოძებნოს დავის მომწესრიგებელი შესატყვისი სამართლის ნორმა (სპეციალური ან ზოგადი წესი) და დაადგინოს იმ გარემოებათა არსებობა/არარსებობა (ფაქტობრივი გარემოებები), რომლებიც ამ ნორმის გამოყენებისთვის აუცილებელ წინაპირობებს წარმოადგენენ. საკასაციო სასამართლომ არაერთ საქმეზე განმარტა³⁸, რომ „სასამართლოს უპირველესი ამოცანაა, დაადგინოს, თუ რას ითხოვს მოსარჩელე მოპასუხისაგან და რის საფუძველზე, ანუ რომელ ფაქტობრივ გარემოებებზე ამყარებს თავის მოთხოვნას. სასამართლომ მხარის მიერ მითითებული მოთხოვნის ფარგლებში უნდა მოძებნოს ის სამართლებრივი ნორმა (ნორმები), რომელიც იმ შედეგს ითვალისწინებს, რისი მიღწევაც მხარეს სურს. ამასთან, მოთხოვნის სამართლებრივ საფუძველად განხილული ნორმა (ან ნორმები) შეიცავს იმ აღწერილობას (ფაქტობრივ შემადგენლობას), რომლის შემოწმებაც სასამართლოს პრეროგატივაა და რომელიც უნდა განხორციელდეს ლოგიკური მეთოდების გამოყენების გზით, ანუ სასამართლომ უნდა დაადგინოს, ნორმაში მოყვანილი აბსტრაქტუ-

³⁸ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2013 წლის 9 დეკემბრის განჩინება №ას-1529-1443-2012; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2017 წლის 2 მარტის გადაწყვეტილება №ას- 664-635-2016.

ლი აღწერილობა რამდენად შეესაბამება კონკრეტულ ცხოვრებისეულ სიტუაციას და გამოიტანოს შესაბამისი დასკვნები³⁹. ის მხარე, რომელსაც აქვს მოთხოვნა მეორე მხარისადმი, სულ მცირე, უნდა უთითებდეს იმ ფაქტობრივ შემადგენლობაზე, რომელსაც სამართლის ნორმა გვთავაზობს. აქედან გამომდინარე, შეიძლება დავასკვნათ, რომ მოთხოვნის სამართლებრივი საფუძვლის რომელიმე ფაქტობრივი ნაწილის (სამართლებრივი წინაპირობის) არარსებობა გამოირიცხავს მხარისათვის სასურველი სამართლებრივი შედეგის დადგომას.⁴⁰

წინამდებარე შემთხვევაშიც, მოხმობილი სასამართლო გადაწყვეტილების სამოტივაციო ნაწილი, სასარჩელო მოთხოვნის საფუძვლიანობის დასაბუთების თვალსაზრისით, ეყრდნობა საქმის ფაქტობრივი გარემოებებისა და საქმეზე წარმოდგენილი მტკიცებულებების ურთიერთშეჯერების შედეგად გამოკვეთილი სადავო გარიგების მართწინააღმდეგობის და ამორალურობის თაობაზე მსჯელობასა და ხანდაზულობის ნაწილში მოპასუხე მხარის შედავების პოზიციის დაუსაბუთებლობას, თუმცა არა სტანდარტული, განზოგადებული სასამართლო პრაქტიკით დამკვიდრებულ ჭრილში, არამედ – **Contra Legem** – იმ კუთხით, რომ როდესაც სახელმწიფო მართლსაწინააღმდეგო ან ამორალური შინაარსის ქმედებით იძენს ქონებრივ სარგებელს სხვა პირის უფლების ხელყოფის ხარჯზე – ხანდაზმულობის ნიშნით მოთხოვნის უარყოფა დაუშვებელია, რაც თავისი შინაარსობრივი დატვირთვით სამართლიანი გადაწყვეტილების მიღების მცდელობაა, თუმცა მატერიალურსამართლებრივ ჭრილში, რთულია იურიდიულ მეცნიერებაში მიჩნეული იმ აქსიომის უგულებელყოფა, რომ სახელმწიფო სამოქალაქოსამართლებრივ ურთიერთობებში მონაწილეობს როგორც კერძო სამართლის იურიდიული პირი და აქვს იგივე უფლებები და ვალდებულებები, რაც სამართალურთიერთობის მონაწილე ნებისმიერ

³⁹ იხ., საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 18 იანვრის გადაწყვეტილება Nსს-679-2021, 143.

⁴⁰ შეად., საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2020 წლის 13 მარტის განჩინება Nს-1263-2019.

მხარეს. შესაბამისად, სახელმწიფოსაც შეუძლია მიუთითოს ხანდაზმულობაზე, როგორც მოთხოვნის განხორციელების შემაფერხებელ გარემოებაზე. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის გადაწყვეტილებაში ხანდაზმულობის თაობაზე მსჯელობა კი, უპირველესად, ალბათ, სასარჩელო მოთხოვნის მატერიალური საფუძვლიდან გამომდინარე უნდა განხორციელებულიყო და დამატებით, ამის შემდეგ შესაძლოა ემსჯელა სასამართლოს სახელმწიფოს მხრიდან ხანდაზმულობაზე მითითების მორალურ ასპექტებთან დაკავშირებით. აღნიშნულს განამტკიცებს ისიც, რომ წინამდებარე დავაში ჩუქების ხელშეკრულების ბათილად ცნობის სამართლებრივი საფუძველი იყო სსკ-ის 54-ე, 976 და 979-ე მუხლები და რამდენადაც არსებობდა უცილოდ ბათილი გარიგება, მის მიმართ გამოყენებული ყოფილიყო ხანდაზმულობის საერთო, ათწლიანი ვადა, რაზეც ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოებმა მართებულად გაამახვილეს ყურადღება.⁴¹

IV. დასკვნა

განხილული სასამართლო გადაწყვეტილებების მაგალითზე შეიძლება ითქვას, რომ პირველი ინსტანციის სასამართლომ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 128-ე მუხლი განმარტა *Contra Legem* ინტერპრეტაციის მეთოდით. ამ დავის ფარგლებში სასამართლომ მიიჩნია, რომ სახელმწიფო ვერ ისარგებლებდა ამ ინსტიტუტზე მითითებით, რადგან მოსარჩელის სამართლებრივი პრეტენზია გულისხმობდა სახელმწიფოს მხრიდან მისი საკუთრების უფლების ხელყოფას სისხლისსამართლებრივი მექანიზმების გამოყენებით.

საგულისხმოა თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მოხმობილი გადაწყვეტილების მსჯელობაც – „ხანდაზმულობის ინსტიტუტის სპეციფიკურობა იმაში მდგომარეობს, რომ სახელმწიფო,

⁴¹ დაწვრილებით იხ., საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 25 მაისის გადაწყვეტილება №ას-225-215-2016.

როგორც კერძო-სამართლებრივი ურთიერთობის სუბიექტი, ჩვეულებრივ სარგებლობს ხანდაზმულობაზე მითითების უფლებით და სასამართლოს მხრიდან ამ უფლებაში ჩარევა განპირობებული უნდა იყოს ლეგიტიმური მიზნებით“, რაც მიმოხილულ შემთხვევაში ფაქტობრივად არ დადგინდა და შესაბამისად, სასამართლომ მიიჩნია, რომ სახელმწიფო, როგორც კერძო-სამართლებრივი ურთიერთობის სუბიექტი, ჩვეულებრივ ისარგებლებდა ხანდაზმულობის უფლების გამოყენებით, რამდენადაც სახელმწიფოს მიმართ ყოველი ამგვარი აკრძალვა კონკრეტული შემთხვევის ფარგლებში შეფასების საგანია და უნდა ემსახურებოდეს მხოლოდ ლეგიტიმურ ინტერესებს.

საკვლევ საკითხთან მიმართებით საინტერესოა იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრებაც, რომ მოსამართლემ არ უნდა დაიცვას არაადამიანური კანონები, რომლებიც ეწინააღმდეგება სამართლიანობისა და მორალის შესახებ გაბატონებულ შეხედულებებს. განსაკუთრებულ შემთხვევებში მოსამართლემ უნდა იმოქმედოს კანონის წინააღმდეგ და სამართლიანობის სასარგებლოდ, თუ მოსამართლე მიმართავს **Contra Legem** განმარტებას, ის მოქმედებს კონსტიტუციის ფარგლებში, რამდენადაც არ დაურღვევია კონსტიტუციით განმტკიცებული სამართლის პრინციპები.⁴² ამ მოსაზრებიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ განხილული საქმის ფარგლებში, ორივე ზედა ინსტანციის სასამართლოს მსჯელობის გათვალისწინებით, შეფასების საკითხი იყო თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა გადაწყვეტილებაში მოხმობილი სადავო მსჯელობა და არა თავად საქმეზე დამდგარი შედეგი. როგორც სააპელაციო, ისე საკასაციო სასამართლომ ხაზი გაუსვა სამოქალაქო-სამართლებრივ ურთიერთობის ფორმასა და სარჩელის მატერიალურ-სამართლებრივ მოთხოვნას, სწორედ მოთხოვნის სამართლებრივი საფუძვლიდან ამოვიდა სააპელაციო სასამართლო ხანდაზმულობაზე მსჯელობისას და მიუთითა, რომ სარჩელი ხანდაზმული არ იყო, ანალოგიური მსჯე-

⁴² სუბუა გ., განმარტება **Contra Legem**, ჟურნ. „სამართლის მეთოდები“, N2, 2018, 17.

ლობა განავითარა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატამაც, რომელმაც გაიზიარა სააპელაციო სასამართლოს შეფასება. მიუხედავად იმისა, თუ როგორ დასრულდა დავა საკასაციო სასამართლოში, უნდა აღინიშნოს, რომ თბილისის საქალაქო სასამართლოს მიერ კანონის **contra legem** განმარტების უფლების გამოყენება საკმაოდ გაბედული და წინგადადგმული ნაბიჯი იყო, რომელიც როგორც პრაქტიკული, ისე კვლევითი თვალსაზრისით, მნიშვნელოვანია ქართული სამართლის განვითარების საკმაოდ რთულ და წინააღმდეგობით აღსავსე გზაზე.

STATUTE OF LIMITATIONS, CONTRA LEGEM INTERPRETATION AND ONE INTERESTING DECISION FROM THE GEORGIAN CIVIL CASE LAW

Lika Kobaladze*

Abstract

“Contra Legem” is a Latin legal term and it is a different, oppositional interpretation of the norms established by the legislation in the country. In other words, this term is used in a specific legal context to discuss court decisions that appear to contradict or defy the laws governing a particular legal controversy.

The obligation to interpret the law Contra Legem, of course, due to its content, is not recognized by the legislation of any country (including Georgia), it can only be considered as an element of judge-made law, as courts are allowed to reach such decisions under certain circumstances, insofar as a judge has the right to use this form of explanation at his or her discretion if necessary.

The national legal space “Contra Legem” is not really pampered by explanations, moreover, Georgian judge-made law practically is not developed in this direction. One can only find distorted and non-standard explanations of the content of particular law norm in separate court decisions. The following is an analysis of just one such decision.

Key words: Statute of Limitations, Interpretation of Law, Contra Legem, Georgian Case Law.

* Ph.D. Candidate and Assistant at Sul Khan-Saba Orbeliani University.
orcid.org/0000-0003-1800-8185.